

Szabó Bálint:¹

GEORGE FRIEDMAN: VIHAR A CSÖND ELŐTT – AMERIKA VISZONTAGSÁGAI, A 2020-AS ÉVEK VÁLSÁGAI ÉS A GYŐZEDELMEK JÖVŐ²

Ahogy az alcímből is kiolvashatjuk, George Friedman szembeszáll azzal a tézissel, miszerint a 21. század az amerikai világhatalmi szerep végét jelentené. A jelenlegi helyzet sok tekintetben nem új, Amerika történelme tele volt válságokkal, azonban sikere mindig annak volt köszönhető, hogy meg tudott újulni, és felül tudta vizsgálni saját politikájának kudarcait. A 2020-as évek Amerikája azonban egy, az eddigieknél nagyobb válsággal néz szembe, a könyvből pedig megérthetjük, hogyan is jutottunk el ideig.

AMERIKA VISZONTAGSÁGAI

Ahhoz, hogy kontextusba tudjuk helyezni a 2020-as évek viharos időszakát, meg kell értenünk az amerikai történelmet alapjaiban meghatározó folyamatokat. A szerző az amerikai állam történelmét ciklikusan vizsgálja. Az egyik ilyen ciklus az „intézményi ciklus”, amely körülbelül 80 évente vesz fordulatot. Az első 1787-ben, az Alkotmány szövegezésével kezdődött, és a polgárháború végéig (1865) tartott. Ez a ciklus ugyan lefektette a szövetségi kormány alapjait, de nem tisztázta az államokhoz fűződő viszonyát. Erre a második intézményi ciklusig (1865-1945) kellett várni, amikor a szövetségi kormány felhatalmazást kapott a tagállamok felett. A harmadik szövetségi ciklusban a szövetségi kormány pedig nemcsak az államok, hanem a gazdaság és a társadalom egésze felett is felhatalmazást kapott. A 2025-ben véget érő ciklusnak pedig a szövetségi állam önmagával való viszonyát kell újradefiniálnia.

A másik ciklikus mozgás a „társadalomgazdasági ciklus” (lényegében a Kondratyev-ciklusokhoz hasonlító keretrendszer, azonban a gazdasági válságok – és konjunktúrák - társadalmi és kulturális implikációit jobban hangsúlyozza a szerző). Ezek nagyjából 50 évente rendítik meg az addig gyökeresen fennálló gazdasági, társadalmi és politikai berendezkedést. Ami az egyik ciklusban működött, a másikban kudarcot vall; az amerikai gazdaság hol munkaerőhiánnyal, hol munkaerőtöbblettel küszködött, hol tőkehiány, hol tőkefelesleg volt a

¹ Egyetemi hallgató, Budapesti Corvinus Egyetem

DOI: 10.14267/RETP2022.02.15

² MCC Press Kft., 2021

jellemző. Így a ciklusosságra megint csak a megújulásra és a felülvizsgálatra való képesség jelenti a megoldást. Ami az Egyesült Államok lassan 250 éves történelme alatt egyediség, hogy a két ciklus egyszerre, nagyjából 2025 és 2030 körül ér fordulóponthoz. A kettő együttes megoldásához tehát mindennél fontosabb, hogy Amerika ráeszméljen újra államalkotó értékeire, és az ebből fakadó világhatalmi öntudatára.

De mik is az államalkotó értékek? Miből fakad a világhatalmi öntudat? Az Egyesült Államok egy feltalált nemzet. Azonban nemcsak az innovációra és az alkalmazkodásra ösztönző intézményi rendszerét találta fel, hanem az amerikai polgárok is feltalálták magukat. Három jelkép határozza meg Amerika történelmét. Az első ilyen a cowboy. Ennek hallatán valószínűleg mindenkinek eszébe jut az amerikai westernnek közhelyes cowboy alakja: erős, rettenthetetlen, azt teszi, ami értékrendje szerint helyes, és jobban fél a gyávaságtól, mint a haláltól. Az amerikaiak gyökértelensége ebből a jelenségből fakad. A szerző a cowboy alakjában szembeállítja a női és férfi értékek kettősségét, a nő a keresztény gyöngédséget, a férfi pedig a bátorságot testesíti meg. Ezek harmóniájában győzedelmeskedik a cowboy alakja ellensége felett.

A második jelkép a feltaláló. Ez a jelkép visszaköszön az Egyesült Államok, mint állam feltalálásánál, és a magánszektorban is. A szerző Thomas Edisont hozza a feltaláló archetípusnak a szemléltetésére. Személyében összefonódik a feltaláló személyének valódi lényege, ami ugyanannyira szól a tudósról, mint az üzletemberről. A piacositás folyamatának előtérbe helyezése az, ami igazán naggyá tette a találmányokat. Ez a mitikus innovátor szerep az amerikai történelem talán legfontosabbja, hiszen Friedman szerint az innovációk boldogságt teremtmő funkciójuknak köszönhetően a demokratikus berendezkedést is erősítik.

A harmadik jelkép a harcos. Ahogy az intézményi ciklusoknál is láttuk, a korszakváltások mindig egy véres háborúhoz kötődtek, és az USA történelmében máig meghatározó szerepe van a háborúknak. A háború ugyanannyira hozzájárult Amerika születéséhez, mint az üzlet. Az USA-ban jelenleg 25 millió férfi szolgál, vagy él veteránként, ha pedig a hozzátartozókat is összeszámoljuk, könnyen lehetséges, hogy az amerikai társadalom közel egyharmada (kb. 100 millió ember) tapasztalja meg valamilyen formában a háborút. A birodalmi öntudat pedig eddig erre a háborús gépezetre épült. Akármennyire is ellentétesnek tűnik a feltaláló és a harcos, a háborús igények által generált technológiai újítások (mikrochip, GPS, internet stb.) révén igencsak közel kerülnek egymáshoz. Így még ha az egyén szintjén különböző is ez a három típus, az amerikai társadalom szövetét ennek a három jelképnek a szinergiája adja.

A 2020-AS ÉVEK VÁLSÁGAI

A jelenlegi intézményi ciklus válságát a második világháború alatt kialakult szövetségi kormány rendszere okozza. A szövetségi kormány jelenleg erősen központosított, a különböző szakterületek képtelenek egymással kommunikálni, egyetlen ember sem képes átlátni az egészet, amely komplex kérdések - egészségügy, külpolitika stb. - esetén azt eredményezi, hogy az összetett kérdésekre még bonyolultabb, és még kevésbé érthető válaszok érkeznek. A 2020-as években a szövetségi kormányba vetett hit megrendülése a technokráciára is fenyegetéssel lesz. A biztonság és magánélet kettőssége közül jelenleg a biztonság van nagyobb veszélyben, így Friedman szerint tehát nem opció, hogy a szövetségi kormány kevésbé vegyen részt az amerikai polgárok életében. A technokrácia lerombolásával pedig az eddig lecsúszóban lévő ipari osztály képes lesz hallatni a hangját.

A 2020-as évek Amerikájának két nagy válsága a technológiai és oktatási válság lesz. A mikrochip által generált gazdasági növekedés a végéhez ért, amit a munkaerő termelékenység-növekedési rátájának nullához közelítése is jelez már. Az 50 évvel ezelőtti tőkehiány tőkefelesleggé alakult át, az innovatív, mikrochip alapú üzleti vállalkozásokba való befektetési lehetőségek lecsökkentek, a tőke kevésbé termelékeny helyekre vándorolt (kiskereskedelembe, ingatlanokba). Ez nem mellesleg az egyenlőtlenséget is növelte az osztályok között. A technokrácia és az ipari osztály gyermekeinek ellentéte pedig az oktatásban csúcsosodik ki. A jelenlegi top egyetemek a saját technokrata rétegüket termelik ki újra és újra. A diploma egyfajta plecsnival látja el a diákot, miszerint ő megbízható munkavállaló lesz. Ami ennél is fontosabb a jelenlegi egyetemi életben, az a kapcsolatépítés az eliten belül, az egyetem tudományos funkciója pedig háttérbe látszik szorulni. Az egyetemek számos problémával néznek szembe: a felvételi rendszer a nem elitben lévőket hátrányosan megkülönbözteti; a diákhitelállomány tetemes mértékű; az üzemeltetésnek horribilis költségei vannak; a tanárok túlterheltek. Az utóbbi kettő megoldható lenne az oktatási funkcióra történő koncentrálással, és a tanárok kutató és oktató funkciójának szétválasztásával. Az új ciklus remélhetőleg hasonló fordulatot hoz az oktatásban az ipari osztály számára, mint egykor a második világháborús veteránok számára, akik tömegesen áramlottak be az egyetemekre.

A GYŐZEDELMEK JÖVŐ

Az USA a világ termelésének negyedét adja, haderejével pedig 150 országban van jelen. Ami azonban az amerikai világhatalom erejét adja, az nem a hadsereg és nem is a gazdaság, hanem a New York Yankees baseballsapkák, a Santa Barbara feliratú pólók és a rock & roll, vagyis a soft power. Az emberek megvetik az Egyesült Államokat, mégis remélik, hogy gyermekeik oda járnak majd egyetemre. Az angol

pedig annak az informatikának a nyelve lett, ami képes technológiai jövőképet adni az egész amerikai társadalom számára. Az, hogy mi lép a mikrochip helyére, még kérdéses, de a szerző – többekkel egyetértésben - az újtechnológiát tekinti a lehetséges irányvonalnak, ami képes holisztikusan szemlélni a világot, ezzel választ nyújtva a 21. század nagy problémáira.

Amerika egy olyan szimbiotikus kapcsolatrendszert tudott kiépíteni, amiben döntő szerepe van a birodalomhoz tartozás vágyának. Ez az, ami a birodalom alapját adja. A birodalmi pozíció fenntartásához viszont egy érett birodalmi szerepbe való áttérés szükségeltetik. Az erőforrásokhoz, a piachoz és az innovációhoz való hozzáférést biztosítani kell, azonban az eddigiekhez képest kevésbé katonai módszerekkel. Egy, a ciklusokon is felülálló érettség elérése a cél. A következő intézményi ciklus problémáira megoldást jelenthet a „parancsnoki szándék” fogalma, ami a harcmezőkön is a helyzethez való adaptálásra, a problémák kreatív megoldására ösztönöz, nem pedig a szó szerinti teljesítésre. Ezt a rendszert kell a szövetségi állam működésébe is beilleszteni, a megerősített helyi képvisellel együtt. A következő társadalomgazdasági ciklus problémája pedig az egészségügyi technológiák fejlődésének köszönhetően előregedett társadalom és a fiatalság ellentétében fog lecsapódni. Az időskor ugyan bölcsességgel jár, azonban az a fiatalos tudás- és kalandvágy, bátorság, kockázatvállalás, ami Amerikát naggyá tette, elveszik. A bölcsesség és a tudás az, aminek összhangját az alapító atyák felhasználták. Az amerikai kultúrának a technológia a szíve, a jog és az Alkotmány az, ami egyensúlyba hozza a megfontoltságot és a vakmerőséget.